

УДК 633.88:631.5:338.43
© 2013

В.А. Тарасюк

*Подільський
державний аграрно-
технічний університет*

** Науковий керівник —
доктор сільсько-
господарських наук
І.М. Ковтуник*

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВИРОЩУВАННЯ РОЗТОРОПШІ ПЛЯМИСТОЇ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ*

Висвітлено результати впливу строків, способів сівби і глибини загортання насіння розторопші плямистої на врожайність плодів, економічну та енергетичну ефективність досліджуваних факторів. Установлено, що вирощування розторопші плямистої в умовах Західного Лісостепу є високоприбутковим. Вирощування розторопші плямистої є енергетично доцільним, природи валової енергії вирощування плодів і відповідно коефіцієнт енергетичної ефективності є досить високими.

Ключові слова: *розторопша плямиста, урожайність, сорт, коефіцієнт енергетичної ефективності, рентабельність.*

Нині спостерігається тенденція до зростання частки лікарських препаратів, які виготовляють на основі рослинної сировини. Так, у розвинених країнах світу близько 50% усіх ліків виробляють із природних продуктів [3]. В Україні нині невеликі площі під цінними лікарськими рослинами, що зумовлено різними чинниками, але найголовніший — недосконалі технології вирощування цих культур і незначний економічний ефект. Актуальними залишаються питання строків, способів сівби та норм вивіу насіння.

Мета досліджень — визначити оптимальні строк, спосіб та глибину загортання насіння розторопші плямистої й довести доцільність вирощування культури в умовах Західного Лісостепу.

Методика досліджень. Дослідження проводили впродовж 2006–2009 рр. на дослідному полі Подільського державного аграрно-технічного університету. Попередником була пшениця озима сорту Бойківчанка. Площа облікової ділянки — 25 м², повторність — 4-разова.

Результати досліджень. Нині в економіці спостерігається розширення виробничих фондів, нарощування паливно-сировинних ресурсів і поліпшення їх використання; пришвидшується розвиток наукомістких галузей відповідно до змін структури та інвестиційної політики [2].

Підвищити рівень прибутків і рентабельність у рослинництві можна на основі ефективних технологічних заходів, що сприяють реалізації продуктивності будь-якої культури, зокрема лікарської [1].

Розрахунки економічної ефективності показали, що вирощування розторопші плямистої в умовах Західного Лісостепу є високоприбутковим (табл. 1).

Установлено, що рівень рентабельності вирощування культури перебував у межах 184,5–341%. Технологічні затрати на її вирощування були незначними, оскільки міжрядні обробки на широкорядних посівах розторопші плямистої можуть спричинити ушкодження рослин через крихкість листових пластинок. Єдиним хімічним заходом було внесення гербіциду перед сівбою. Умовно-чистий дохід становив 5720–10230 грн/га. Найбільший вплив на показники економічної ефективності отримано залежно від способу сівби. Так, за суцільного рядкового способу сівби умовно-чистий дохід від вирощеної продукції варіював у межах 5720–7820 грн/га, за широкорядних способів сівби з шириною міжрядь 45 і 60 см — 6660–10230 грн/га. Найвищий рівень рентабельності — 334–341% — отримано за сівби в I декаді квітня широкорядним способом з шириною міжрядь 45 см і глибиною загортання насіння 2–3 см.

Структуру сукупних затрат енергії на вирощування розторопші плямистої наведено в табл. 2.

Енергетична оцінка вирощування розторопші плямистої залежно від строків, способів сівби і глибини загортання насіння показала, що всі досліджувані варіанти були енергоощадними. Так, приріст валової енергії перебував у межах 27414–48280 МДж. Коефіцієнт окупності

1. Економічна оцінка вирощування розторопші плямистої залежно від строків, способів сівби і глибини загорання насіння (2006–2009 рр.), т /га

Строк сівби	Ширина міжрядь	Глибина загорання насіння	Урожайність плодів, т/га	Вартість валової продукції	Виробничі затрати	Умовно-чистий дохід	Рівень рентабельності, %
				грн/га			
I декада квітня	15	2	1,01	10605	3100	7505	242,0
		3	1,04	10920	3100	7820	252,2
		4	0,97	10185	3100	7085	228,5
	45	2	1,24	13020	3000	10020	334,0
		3	1,26	13230	3000	10230	341,0
		4	1,03	10815	3000	7815	260,5
	60	2	1,18	12390	2950	9440	320,0
		3	1,21	12705	2950	9755	330,6
		4	1,12	11760	2950	8810	298,6
II декада квітня	15	2 (контроль)	0,94	9870	3100	6770	218,3
		3	0,95	9975	3100	6875	221,7
		4	0,90	9450	3100	6350	204,8
	45	2	1,13	11865	3000	8865	295,5
		3	1,17	12285	3000	9285	309,5
		4	1,01	10605	3000	7605	253,5
	60	2	1,10	11550	2950	8600	291,5
		3	1,14	11970	2950	9020	305,7
		4	0,98	10290	2950	7340	248,8
III декада квітня	15	2	0,86	9030	3100	5930	191,2
		3	0,88	9240	3100	6140	198,0
		4	8,84	8820	3100	5720	184,5
	45	2	0,98	10290	3000	7290	243,0
		3	1,05	11025	3000	8025	267,5
		4	0,92	9660	3000	6660	222,0
	60	2	0,93	9765	2950	6815	231,0
		3	0,93	9765	2950	6815	231,0
		4	0,90	9450	2950	6500	220,3

2. Структура сукупних затрат енергії на вирощування розторопші плямистої (середні показники)

Показник	МДж/га
Сукупна енергія на машини та обладнання	2000
Сукупна енергія на оборотні засоби	13230
у т.ч:	
гербіциди	2100
енерговитрати на трудові ресурси	600

від вирощеного насіння — 1,8–3,4. Найвищі коефіцієнти отримано за першого строку сівби з шириною міжрядь 45 см і глибиною загортан-

ня насіння 2 та 3 см. Цей показник становив відповідно 3,3 та 3,4, що перевищило контрольний варіант на 1,2 і 1,3.

Висновки

За вирощування розторопші плямистої рівень рентабельності коливався в межах 184,5–341 %, причому найвищий показник 334–341% — отримано за сівби у I декаді квітня широкорядним способом з шириною міжрядь 45 см і глибиною загортання насіння 2–3 см. Вирощування розторопші плямистої є енер-

гетично доцільним, зокрема найвищий приріст валової енергії 46820 та 48280 МДж отримано під час сівби за рівня термічного режиму ґрунту 8–10°C широкорядним способом (з шириною міжрядь 45 см) і загортанням насіння на 2–3 см. Коефіцієнт енергетичної ефективності в цих варіантах становив 3,3–3,4.

Бібліографія

1. Губанов О. Вирощування лікарських рослин — справа прибуткова/О. Губанов//Пропозиція. 2003. — № 7. — С. 44–45.

2. Медведовський О.К. Енергетичний аналіз інтенсивних технологій в сільськогосподарському виробництві/О.К. Медведовський, П.І. Іваненко. — К.: Уро-

жай, 1988. — 208 с.

3. Федорчук М.І. Теоретичне і практичне обґрунтування технології вирощування шавлії лікарської в умовах зрошення на півдні України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра с.-г. наук: спец. 06.01.09 «Рослинництво»/М.І. Федорчук. — 2008. — 40 с.

Надійшла 21.05.2013.